

МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ПРОВІДНИЙ ЧИННИК ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

Лещенко Тетяна Олександрівна,

кандидат філологічних наук, доцент
Полтавський державний медичний університет, Україна

Шевченко Олена Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, доцент
Полтавський державний медичний університет, Україна

Вступ. / Introductions. В умовах сучасної професійної освіти важливим фактором удосконалення підготовки здобувачів вищої освіти є мотивація їхньої навчальної діяльності. Проблема мотивації навчальної діяльності здобувачів вищої освіти вивчається у сучасній вітчизняній та зарубіжній педагогічній літературі. Високий рівень розвитку мотивації сприяє успішній навчальній діяльності здобувачів вищої освіти. І навпаки, низька успішність здобувачів вищої освіти – це результат невмотивованого байдужого ставлення до навчальної діяльності.

Мотивація навчальної діяльності здобувачів вищої освіти належить до професійно значимих особистісних характеристик. Мотивація постає як показник, так і критерій успішності та ефективності професійного становлення майбутнього фахівця. Починаючи навчання у вищому навчальному закладі, колишні школярі стикаються з низкою нових для них обставин: по-перше, відбувається входження до нової соціальної спільноти – «здобувачів вищої освіти», по-друге, різко знижується рівень зовнішнього контролю за навчальною діяльністю здобувачів вищої освіти; по-третє, змінюється структура самої навчальної діяльності – мотиви учіння доповнюються і тісно переплітаються з професійними мотивами. Мотивація виступає як основа формування пізнавальної активності, сприяє розвитку мислення, набуття знань та практичних умінь, які необхідні для успішної професійної діяльності особистості.

Актуальність теми дослідження обумовлена завданням подальшого підвищення якості навчання здобувачів вищої освіти в умовах сучасного суспільства, постійним оновленням змісту навчання, постановкою завдань формування у здобувачів вищої освіти потреби самостійного отримання знань і розвитку активної життєвої позиції.

Ціль роботи. / Aim. Метою нашого дослідження є визначення педагогічних умов розвитку мотивації до навчання у здобувачів вищої освіти.

Результати та обговорення. / Results and discussion. Проблеми формування навчальної мотивації вивчали та досліджували багато педагогів і психологів. Для визначення ефективності процесу формування позитивної навчальної мотивації здобувачів вищої освіти важливими є праці В. Богословського, Л. Василенко, А. Виноградової, В. Галузяка, В. Давидова, Д. Ельконіна, М. Заброцького, Є. Ільїна,

С. Максименка, А. Маркової, Т. Матись, М. Мільмана, В. Оконя, О. Савонько, М. Сметанського, А. Степанова, В. Шахова та інших. Питання мотивації діяльності здобувачів вищої освіти у процесі навчання у вищому навчальному закладі при застосуванні різних навчальних завдань досліджують А. Бугрименко, О. Коваленко, А. Колчигіна та ін. [1; 4; 5].

У сучасній психології «мотивація» визначається подвійним змістом. У широкому значенні слова, мотивація – це сукупність психологічних моментів, які визначаються поведінкою людини загалом. П. Якобсон розглядав мотивацію у вузькому сенсі: «Мотивація конкретної форми поведінки» [11]. Продуктивним у вивченні мотивації є роботи Б. Додонова, С. Занюк, А. Маслоу, в яких мотивація представлена як складна система, що містить певні ієрархічні структури. При цьому структура сприймається як стійка єдність елементів, їх відносин і цілісності об'єкта [2; 3; 9]. За А. Маслоу, базовими є фізіологічні потреби. Далі, необхідна реалізація потреб у безпеці, потім важливі прагнення до спілкування, дружби, кохання і самоповаги. Вищий рівень потреб полягає в прагненні до самоактуалізації [9].

Б. Додонов виділяє чотири структурні компоненти у структурі мотивації:

- задоволення від самої діяльності;
- значущість для особистості результату діяльності;
- «мотивуюча» сила винагороди за діяльність;
- тиск на особистість [2].

Усі зазначені структурні компоненти притаманні навчальній діяльності. Учіння – це одне із внутрішніх умов соціалізації особи, а навчальна діяльність, це форма діяльності, у якій відбувається учіння. Особливість навчальної діяльності здобувачів вищої освіти полягає в тому, що навчальна праця здобувачів вищої освіти поєднується також із іншими видами діяльності.

Отже, мотиви навчальної діяльності пов'язані з професійними мотивами.

Професійна мотивація – це фактори, процеси, які при відображенні у свідомості спрямовують особистість до вивчення майбутньої професійної діяльності [1, с. 28]. Внутрішній рушійний фактор розвитку професіоналізму та особистості виявляється професійною мотивацією. Саме через її високий рівень формування можливий ефективний розвиток професійної освіченості та культури особистості [1, с. 28]. Мотиваційна професійна діяльність – це усвідомлення актуальних потреб людини. Наприклад, диплом вищої освіти, саморозвиток, самопізнання, професійний розвиток, підвищення соціального статусу та ін.

Мотиви задовольняються виконаними навчальними завданнями, а також спонуканням людини до вивчення майбутньої професії [3, с. 60]. У психологічній літературі виділяються 2 групи мотивів у професії:

Перша група: внутрішні мотиви, пов'язані з процесом праці.

Друга група: зовнішні мотиви, які знаходяться поза її змістом.

У першому випадку здобувач вищої освіти отримує насолоду від процесу праці, це сприяє формуванню особистості, набуття нових знань та навичок у професійній діяльності. Основними факторами для другої групи мотивів є такі, як визнання в соціумі, матеріальні вигоди та інші [3, с. 112].

Якщо у здобувача вищої освіти не розвинута мотивація, то не можливим буде розвинути його потенціал у навчальній діяльності. Проблема розвитку мотивації не нова, але дуже актуальна, коли йде впровадження нових стандартів, що ґрунтуються на системно – діяльнісному та компетентнісному підходах.

У більшості випадків, основним мотиватором в освіті є система оцінювання, чим вище оцінка, тим вище мотивація, але в той же час оцінка не є основною причиною вдосконалення здобувача вищої освіти в процесі навчальної діяльності. На підвищення мотивації впливає й усвідомлення здобувачем вищої освіти змісту навчання.

До підвищення мотивації відносять:

- усвідомлення навчального процесу;
- здобуття професійної освіти;
- розуміння своєї ролі у процесі.

Коли здобувач вищої освіти починає заглиблюватися у процес навчання, то роль внутрішнього мотиватора збільшується, оскільки це пов'язано з самоствердженням себе в ролі професіонала. Заміна основної мотивації це дуже індивідуальний процес і залежить він, від особливостей здобувача вищої освіти, та організації навчальної програми.

Дослідження було проведено в Полтавському державному медичному університеті. У ньому взяли участь здобувачі вищої освіти 3 курсу напряму підготовки «Медицина». На констатуючому етапі було проведено діагностику навчальної мотивації здобувачів вищої освіти за методикою «Діагностика навчальної мотивації студентів» (автор А. Реан, В. Якунін, у модифікації Н. Бадмаєвої). Методика розроблена з урахуванням опитувальника А. Реана та В. Якуніна. До 16 основних тверджень опитувальника було додано твердження, виділені В. Леонтьєвим, що характеризують мотиви навчання, і навіть твердження Н. Бадмаєвої, що характеризують мотиви навчання, отримані на основі опитування здобувачів вищої освіти. До цих мотивів належать: професійні, комунікативні, соціальні, навчально-пізнавальні, уникнення невдач, творчої самореалізації та престижу. Дана методика дозволяє визначити, які з перерахованих вище мотивів є більш вираженими в процесі навчання у ВНЗ.

На підставі проведеного дослідження нами було встановлено, що здобувачі вищої освіти показали вищий відсоток за шкалою «професійні комунікативні мотиви». Це свідчить про те, що діяльність більшості здобувачів вищої освіти спрямована на науково-дослідну роботу, практичні заняття та показує їхню готовність до подальшої професійної діяльності.

Формуючий етап дослідження передбачав проведення роботи, спрямованої на створення педагогічних умов з метою підвищення мотивації навчальної діяльності здобувачів вищої освіти. Спираючись на вчення А. Вербицького, ми будували навчальний процес у моделі контекстного навчання, яка включає: навчальну діяльність, квазіпрофесійну та навчально-професійну, що й визначило педагогічні умови.

При організації навчальної діяльності акцентувалася увага на запровадження проблемних лекцій, лекцій у двох, семінарів-диспутів у яких здобувачі вищої освіти моделювали дії спеціалістів, тим самим визначалися предметний та

соціальний контексти майбутньої професійної діяльності. Квазіпрофесійна діяльність будувалася нами на основі моделювання умов, змісту та динаміки виробничого процесу (система освіти – сфера духовного виробництва), відносини зайнятих у цьому процесі людей. Для цього було реалізовано метод ділової гри. Даний метод дозволяє в процесі організації навчальної діяльності відтворити предметний, соціальний та психологічний зміст реальної професійної праці фахівця.

Навчально-професійна діяльність полягала в організації наукових досліджень у рамках науково-дослідної роботи здобувачів освіти. До педагогічних умов мотивації ми віднесли тренінг щодо мотивації навчальної діяльності здобувачів вищої освіти. Ґрунтуючись на роботах А. Лідерса «Груповий психологічний тренінг зі старшокласниками та студентами», І. Вачкова «Основи технології групового тренінгу» та К. Карпінського «Психологічна корекція смислового регулювання життєвого шляху девіантної особистості» нами було складено тренінгову програму. Актуальність програми полягає в тому, що сфера мотивації особистості визначається діяльністю. Для того, щоб діяльність стала частиною розвитку та саморозвитку, важливо не лише глибоко розуміти характер її змісту, а й постійно вдосконалювати її мотиваційну сторону, що забезпечить успіх у навчальному процесі.

На заключному етапі дослідження було проведено повторну діагностику, що свідчить про ефективність формуючого етапу дослідження, оскільки рівень навчально-пізнавальних мотивів здобувачів вищої освіти значно підвищився. Таким чином, створення педагогічних умов, що сприяють підвищенню ефективності навчального процесу, сприяє розвитку мотивації здобувачів вищої освіти.

Висновки. / Conclusions. Проведений нами аналіз показав, що серед здобувачів вищої освіти 3 курсу медичного факультету ПДМУ переважають професійні мотиви навчання. Навчання ефективніше діє, коли воно мотивоване, коли діяльність здобувачів вищої освіти збігається за спрямованістю та внутрішніми мотивами. В результаті успішно стає і професійна підготовка випускника вишу.

Список літератури

1. Бугрименко А. Г. Внутрішня і зовнішня навчальна мотивація у студентів педагогічного ВНЗ. Психологічна наука і освіта. 2006. № 4. С. 28.
2. Додонов Б. І. Структура і динаміка мотивів діяльності. Питання психології. 1984. № 4. С. 48–56.
3. Занюк С. С. Психологія мотивації. К. : Вид. «Либідь», 2002. 304 с.
4. Коваленко Н. П. Мотивація навчальної діяльності як запорука успішної професійної підготовки студента. Сучасний підхід до викладання навчальних дисциплін в контексті підвищення якості вищої освіти : матеріали 50-ї наук.-метод. конф. викладачів і аспірантів. Полтава, 2019. С. 13–16.
5. Колчигіна А. В. Специфіка навчальної мотивації студентів. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки». Херсон, 2018. № 1 (2). С. 46–50.

6. Лещенко Т. О. Інноваційні підходи у викладанні української мови як іноземної. Мова. Свідомість. Концепт. Мелітополь : МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2016. С. 250–253.

7. Лещенко Т. О. Шляхи удосконалення мовної підготовки іноземних студентів. Актуальні питання суспільно-гуманітарних наук та історії медицини : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. Чернівці, 2018. С. 111–113.

8. Лещенко Т. О. Experience of application of interactive methods in classes on Ukrainian as a foreign language. European scientific discussions. Proceedings of the 10th International scientific and practical conference. 2021. Pp. 21–27.

9. Теорії мотивації Маслоу. Модель мотивації Маслоу. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ukrpublic.com/aktualne/teoriji-motivatsiji-maslou-model-motivatsiji-maslou.html>

10. Шевченко О. М. Інноваційні методи та сучасні інформаційні технології у навчанні української мови іноземних студентів. Сучасна медична освіта: методологія, теорія, практика : матеріали Всеукр. навч.-наук. конф. з міжнар. участю. Полтава, 2020. С. 256–258.

11. Якобсон П. М. Психологія почуттів і мотивації. 1998. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ni.biz.ua/17/17_7/17_78948_yakobson-pm-psihologiya-chuvstv-i-motivatsii--m-mpsi-.html